



Luuk van Middelaar

Asiel: kijk verder dan Lampedusa en Tunesië

Elke verdronkene op de Middellandse Zee is er een te veel. Het aantal oversteken van smokkelboten naar Europa's kusten daalde sinds de vluchtelingen-crisis van 2015-16, onder meer dankzij het controversiële EU-Turkijeaakkoord. In 2015 vroegen 1,2 miljoen mensen in de EU asiel aan. In 2018 was dit minder dan de helft. Het aantal slachtoffers op zee nam navenant af.

Helaas is deze luwte onvoldoende benut om het EU-asielstelsel humaner en robuuster te maken. Het is wachten op een nieuwe schok. Op Lampedusa zien we dezer dagen de voortekenen. Tot deze zomer kwamen dit jaar vanuit Tunesië zo'n 75.000 mensen in Italië aan. Het leidde tot de bekende tafereelen van chaos, uitpuilende detentiecentra, noodmaatregelen, helpende handen en politiek opportunisme.

Zondag bezocht EU-Commissievoorzitter Ursula von der Leyen het eiland samen met premier Meloni. Ze kondigde een pakket lapmaatregelen aan. Giorgia Meloni vroeg om solidariteit: „Dit zijn de grenzen van Italië, welzeker, maar ook die van Europa.” Deze gedeelde verantwoordelijkheid voor Europa's buitengrenzen is een les uit 2015-16. Ook Den Haag erkent dit nu. Maar welke gevolgen verbinden we eraan?

Voor een akkoord over asiel bleken tegenstellingen in de EU te groot - tussen aankomstlanden in Zuid-Europa, bestemmingslanden in het Noorden en asielweigerars in het Oosten. Ook binnen samenlevingen botsen de visies. Neem Nederland. Natuurlijk had ook de stikstofcrisis tot de val van Rutte IV kunnen leiden. Toch is het geen toeval dat het Haagse compromisvermogen juist op asiel stukliep.

Tegenover de wens tot universele barmhartigheid met wanhopig makend lijden elders (in de coalitie uitgedragen door D66 en

CU, plus de linkse oppositie) klinkt in heel Europa tegelijk de roep om beheersbare grenzen, veiligheid en eigen zorgen eerst (hier geuit door VVD en CDA en alle partijen rechts van hen). Tussen beide polen komt het democratische gesprek over wat kan, wat werkt en wat niet - over onbedoelde gevolgen, schijnoplossingen en tragische dilemma's - moeilijk op gang. Zo kijken we niet voorbij de horizon van de acute crisis.

In de omgang met Tunesië zie je die kortzichtigheid. In juni en juli onderhandelde premier Rutte samen met Meloni en Von der Leyen over een deal met Tunesië, over samenwerking op onderwijs, handel en migratie. De hoop was dat president Kais Saied hetzelfde zou doen als Turkijes sterke man Erdogan sinds 2016: de smokkelboten stoppen. Maar kennelijk ziet hij geen reden toe.

Vergelijk Tunesië eens met Mexico: deels nog vertrekland, maar ook land van bestemming

Zoals Francesco Mascini van Instituut Clingendael vorige week in *NRC* schreef hebben veel Tunesiërs inderdaad sterke redenen de helletocht naar de EU te wagen, maar ligt de voornaamste stijging in asielaanvragen niet daar. Onder de 75.000 in Italië aangekomen migranten zijn ruim 10.000 Tunesiërs - veel, maar geen exodus. Daarentegen komen er zo'n 60.000 uit West-Afrika, van wie velen in hartverscheurende omstandigheden verkeren maar niet zelden met illusoire verwachtingen de gok noordwaarts nemen. Aan die groep ging de EU-deal met Tunesië echter voorbij. Buiten het zicht.

Daar wel iets aan doen, vraagt om een andere aanpak. Tegengaan van irreguliere mi-

gratie uit West-Afrikaanse landen, bijvoorbeeld door Tunesië tot ander visumbeleid te bewegen. En tegelijk perspectief bieden aan de miljoenen jongeren in Nigeria, Niger of Guinee-Bissau, met vormen van legale migratie, opdat ze hun leven niet wagen op zee of in de woestijn. Inspanningen tegen droogte in de Sahel, dus geloofwaardig klimaatbeleid, horen erbij.

Heel snel gaat het debat over Tunesië, waar de president bruut optreedt, over racisme of islam. Voor een strategisch perspectief kunnen we het land, qua positie op een grote migratieroute, ook vergelijken met Mexico. Deels nog vertrekland van eigen burgers naar de rijke noorderbuur (daar: de VS), is Mexico vandaag dankzij smartphones, chartervluchten en gestegen eigen welvaart ook en vooral door-gangs- en bestemmingsland voor migranten uit Zuid- en Midden-Amerika. Evenmin als Tunesië met een blik op West-Afrika en de Sahel, wil Mexico eindigen als draaischijf van mensensmokkel en noordelijk eindpunt van deze migrantenstroom.

Van hun kant erkennen de Verenigde Staten onder Joe Biden dat een grensmuur niet de oplossing is (al wordt aan Trumps muur wel doorgebouwd). Sinds begin 2023 werken de VS en Mexico nauwer samen in en met Midden-Amerika, met gedeelde doelen: minder irreguliere migratie, verbetering van lokaal economisch perspectief én nieuwe paden voor legale migratie. Ook kwamen er regionale asielregistratiecentra in Colombia en Guatemala, ter ontmoediging van de dodelijke voettochten door de jungle. Laat beleidsmakers in Den Haag, Rome en Brussel snel van deze ervaringen leren.

Luuk van Middelaar is politiek filosoof en historicus.